



**E-HANDOUT MATA KULIAH
PAKELIRAN GAYA POKOK II**

PERTEMUAN KE-8



LAKON “WAHYU PURBA SEJATI”

(Pathet Nem)

**PROGRAM STUDI S1-SENI PEDALANGAN
INSTITUT SENI INDONESIA SURAKARTA**

Keterangan:

- **Patet Jingking menjadi Gending Ayak-ayakan, Permadi dan Gathutkaca dientas disusul panakawan.**
- **Gending suwuk, pocapan.**

Wus sirna bégalaning marga, wauta priyagung kekalih satata lenggah sangandhaping gurda ngiras ngasataken riwé ngaringaken huswa. Riwusnya semene sawetawis, gya laju lampahé, daya-daya prapta hunggyan kang sinedya; enggale wus mengker tebih. Sinigeg lampahé priyagung kekalih, neng na wau kawuwusa, ora kaya kag aneng praja Ngamarta. Sayekti lagya wudhu ing karsa.

Keterangan:

- **Gending Larawudhu, tampil Puntadewa, Werkudara, Nakula dan Sadewa.**
- **Gending sirep, janturan.**

JANTURAN

Hanenggih kang kacarita, tuhu dadya gegunungan olah kautaman, ya ta ing Praja Amarta, Cintakapura, Batanakawarsa ya ing praja Ngéndraprastha. Mila sinebat praja Amarta satuhu dadi papan panggesangan, Cintakapura ateges kedhaton sekar pudhak. Déné Batanakawarsa surasané papan

ledhok dadi ilen-ilening tirta jawah; Ngéndraprastha kang satuhu dadi sasananing para satriya.

Nyata negara kang kinalisaké ing pepeteng labet kang jumeneng nata miwah sentananing praja datan sumingkir rèh ing kautaman kang sarta remen tetulung ing sasami; ora mokal lamun tansah ingayoman ing jawata. Déné ingkang angrenggani nagari sang nata ingkang ajejuluk Prabu Puntadéwa, ugi jejuluk Prabu Darmakusuma, Darmaputra, Darmawangsa, Yudhistira, Sadha Dwijakangka, sang Ajathasatru, ya Prabu Gunatalikrama.

Dene ingkang ngregemeng yayah lintang Bimasekti anuwak tutuking naga, lah ta punika satriya Munggul Pawenang kekasih Radèn Werkudara, ya sang Bimaséna, Kusumadilaga, Jayalaga, Wahyunénda, Gandawastratmaja, ya sang Bayu Tenaya. Satriya dhuwur ora kliwat gedhé ora kendho; wimbuh santosa dhadha bahuné nganti teka pambegané, marma dadi tetungguling para sénaptining praja. Sinambung ing wuntat, lah ta punika satriya Sawojajar lan Bumiratawu Radèn Nakula tuwin Radèn Sadéwa, kekalih apan kembar warna kembar busana myang slaga, dènira

hangadhep ing ngarsaning raka dahat amarikelu,
wadana yayah konjem bantala nganti kaya sata
matarangan.

Andhèr kang sami satata hangadhep ngarsané sang
nata, dupi hamarengi énggaring panggali mangkana ta
wijiling pangandika.

Keterangan:

- **Gending udar inggah ladrang, suwuk, sendhon Rencasih laras slendro patet sanga, dialog**

PUNTADÉWA:

Dhimas Werkudara, aja kaduk ati béla panampa si adhi
daktimbali. Satemené, ora liya nedya dakpasrahi tumrap
murcané dhimas Harjuna kang wus sawetara ora katon
kondur mring praja.

WERKUDARA:

Mbarep kakangku, aja kokpikir lungané Jlamprong;
marga lelungan tumarapé Jlamprong wis dadi pakulinan,
yèn saben-saben lunga dadi ati, takkira ora becik.

Mengko yèn kesel nggoné ngloyong mesthi bakal mulih dhéwé; tiwas mbentoyong sing mikir durung karuhan yèn cocok karo sing dipikir.

PUNTADÉWA:

Dhimas Werkudara kabèh mau mapan bener, nanging pangiraku titi mangsa iki béda lawan padatan.

WERKUDARA:

Yèn watuk bisa mari, nanging yèn watak angèl tambané.

PUNTADÉWA:

Aja kami tégan dhimas, golèkana kadangmu si Premadi.

WERKUDARA:

Aja kurang pangapura pisan iki aku mbadal dhawuhing mbarep kakangku.

PUNTADÉWA:

Yèn pancèn ngono pun kakang dhéwé kang bakal ngupaya.

WERKUDARA:

Salawasé ora tau weruh kebon, teka arep nggolèki, apa ketemu.

PUNTADÉWA:

Dhimas nggonku nggolèki ana dhasaring samodra sarta urubing dahana ...

Keterangan:

- Gending Sampak, Werkudara dientas.
- Gending seseg, suwuk, ada-ada srambahan, dialog.

PUNTADÉWA:

Dhimas aja kagèt slagané ingkang raka.

KEMBAR:

Inggih kaka prabu, jer kakangmas Séna punika menawi lemes saged kinarya tetali, kosok wangsul menawi kaku saged kanggé pikulan.

PUNTADÉWA:

Mula coba dhimas ulatana ingkang raka kepriyé kersané ingkang raka ing Munggul Pawenang.

KEMBAR:

Inggih kaka prabu sendika ngèstokaken dhawuh, keparenga madhal pasilan.

PUNTADÉWA:

Hiya dhimas kang prayitna ngati-ati.

Keterangan:

- Gending Srepeg, Nakula dan Sadewa dientas, juga Puntadewa.
- Werkudara tampil diikuti Kembar, terus tancep.
- Ada-ada Sanga jugag, dialog.

WERKUDARA:

Kembar nututi lakuku ana perlu apa?

KEMBAR:

Kakangmas, ri paduka kekalih kautus kaka prabu, matur pitakèn kakangmas badhé tindak pundi.?

WERKUDARA:

Waaa ... ndadak takon, arep nggolèki jlamprong. Aku wedi yèn mbarep kakangku kebacut nglalu nyemplung

tumangan. Préntah apa ndang dilakoni peng-pengané mung arep gawé bedhiyan.

KEMBAR:

Labet kaka prabu punika sanget tresna dhateng kakang mas Premadi, menawi ngantos kedangon kakangmas Premadi boten kondur èstonipun njalari sungkawaning kanjeng kaka prabu.

WERKUDARA:

Ya ngono kuwi sing marakaké gegedhèn endhasé si Jlamprong, rumangsa dikasihi. Kembar, tunggwa praja, tékadku yèn ora bareng si Jlamprong aku ora bali.

KEMBAR:

Inggih kakang mas.

Keterangan:

- **Ada-ada Sanga Jugag, Nakula dan Sadewa dientas.**

POCAPAN

Wauta sang Werkudara ya sang Bayutenaya, nuhoni dhawuhing raka kinèn ngupaya kang rayi sang Pamadhé,

dadya èmeng ing galih risang Séna karena datan wikan papaning rayi. Eling-éling ing nguni wus naté tetunggalan lawan sang Ruci Bathara, marma sakedhèping nétra wus datan kasamaran. Mila nedya gegancangan lampahé, saksana gya haningsetaké busanané kang nyata peparinging déwa.

Apa ta busanané sang Séna? Gelung minangkara kang cinandhi endhèk ngarep dhuwur mburi; pupuk mas kang rinéka jaroting asem; sumping pudhak sinumpet; anting-anting panunggul maniking warih; sang-sangan naga banda; gelang candra kirana; kelatbau kang pinetha balibar manggis binelah tekan kendhagané; kampuh polèng bang bintulu; paningset cindhé bara binelah numpang wentis kanan kering; lancingan cindhé wilis kang pinaringan porong kancana winangun sirahing nagaraja.

Pranyata busanané sang Werkudara dadya gegambaraning tékad anteping budi. Gelung minangkara kang cinandhirengga endhèk ngarep dhuwur mburi: surasané sang Bima datan kéwran jatining KAWULA-GUSTI. Pupuk mas kang rinéka jaroting asem; pupuk dadya pratandha pangidhepé mring sang Hyang

Bathara Bayu. Jaroting asem tuhu dadya paseksèn budiné sang Séna ngrawit yayah jaroting asem. Sumping pudhak sinumpet: kang wus bangkit tetunggalan lan Sang Hodipati, nanging sinasaban pinter api balilu. Aning-anting panunggul maniking warih: sang Werkudara tuhu wus padhang paningalé marma datan kekilapan salwiring rèh saniskara, ya kang agal lembut yekti tan kasamaran. Sang-sangan naga banda: kang ateges ula gedhé, rosaning pambudi yayah kruraning naga, kalamun perang ora watak kalah, kalahé mung mati. Kelatbau kang pinetha balibar manggis binelah tekan kendhagané: tuhu sang Séna wus bangkit hanglenggahi ya lahiré ya batiné, kang mangkono wus datan siwah jaba jeroné. Nyata lamun satriya kang tetep ing sesanggeman. Gelang candra kirana: candra tegesé wulan, kirana sorot, sumorot prabané sang Séna yayah purnama sidhi. Kampuh polèng bang bintulu; kang wujudé abang, ireng, kuning, lan putih; surasané tuhu sang Bayutenaya wus sembada ngunjara hawa patang prakara. Abang marang kanepson, ireng kasantosan, kuning marang kamelikan miwah kabirahèn; kang sarta putih kasukcèn. Kang mangkono wus datan kena

pangridhuning hawa patang prakara.. Paningset cindhé bara binelah numpang wentis kanan-kéring; tuhu sang Brataséna wus sembada amisahaken pribadi lan makarti, tetep ing lahir hangudi kardi ing batin hangèsthi Gusti. Porong dhapur sirahing sarparaja; tuhu sang Wahyunénda wus kamot-momot marang sak-olah kridhaning rat. Nyata lamun sang Séna datan kasangsaya ing lahir batiné.

Kocaaaap wus sampat busanané sang Werkudara, sigra gegancangan tindaké, lamun sang Séna lumampah datan ana wadya kang umiring, muhung lésus bayu bajra kang dadi kanthining lampah, marma meses lésus lir pinusus sindhung riwut ali wawar. Sigra matek aji bandung bandawasa ngungkal bener, blabag pengantolan. Boboté sang Séna lamun wus winateg dadi pitung gajah.

Sangsaya ageng wijiling kang panca-wara, nrajang kekayon kang jero tancebé dadi pokah, kang cethèk temah rungkat. Dadya rompal kaprapal kaprawasa ing panca-wara.

Keterangan:

- **Ada-ada greget saut, *perbawa* angin dengan kayon.**

- **Gending Sampak, Werkudara cancut, melompat diselingi kayon.**
- **Gending seseg suasana kayon terus suwuk, Pathetan Manyura Wantah.**